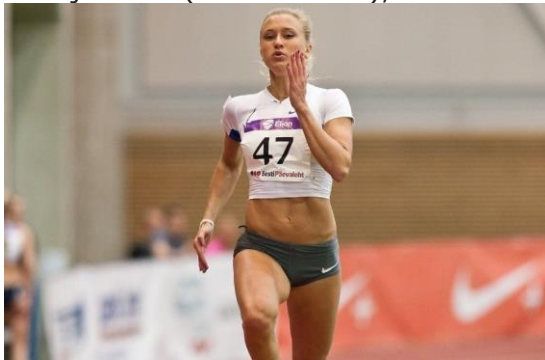

ÜHISKOND

1. Millist rahvusvaheliste suhete mõistet on satiirilisel defineeritud järgmiselt: see on kunst kummarduda Ida suunas, ilma samal ajal Läänele perset näitamata?
2. George Orwelli tuntuimad teosed ("Loomade farm", "1984") ei vaja kommentaari. Siiski võib temagi elust leida üllatavaid fakte. Nimelt avalikustati 1990. aastate lõpul Orwelli koostatud nimekirjad, mis põhinesid tema märkmikel. Nimekirjad esitas Orwell Ühendkuningriigi välisministeeriumi Infouuringute osakonnale 1949. aastal. Mis nimekirja esitas G. Orwell välisministeeriumile?
3. Tihtilugu esitavad reisikirjade autorid neis mõtteid, mida nad muudel juhtumitel poleks kunagi avaldanud. Järgnev lõik pärineb ühe üsnagi tuntud ühiskonnategelase reisikirjast: "*See inimene, kes kirjutas need märkmed, suri hetkel, mil tema jalg puudutas uuesti Argentiina pinda. See isik, kes neid märkmeid korrastas ja lihvis, see "mina", ei ole enam mina, vägemalt ei ole ta sisemiselt seesama mina. Rändamine mööda Meie Ameerikat suurte algustähtedega muutis mind rohkem, kui ma seda arvanud oleksin.*" Kes on see nüüdseks juba teises ilmas olev reisimees? Tema reisimärkmeid võib lugeda ka eesti keeles, need ilmusid 2012. aastal.
4. Aastal 2000 ilmus trükist eestikeelne A. Mickiewicz'i teos "Pan Tadeusz". Raamatu andis välja oma surnud sugulase eest praeguseks tuntud ja aktiivne Riigikogu liige. Kes on see riigikogulane, kelle sulest on ilmunud teisigi raamatuid?
5. Eesti ühiskonnas kütab praegu kirgi perekonna teema. Näib, et kokkuleppe saavutamine on võimatu. Kuigi ega perekonnaelu pole olnud hõlbus varemgi. Kreeka müütidest teame lugu mitmetest õnnetutest, kelle elu on kiuslikud jumalad ära rikkunud. Üks neist vaestest oli Oidipus, kes hoolimata ennustust kuulnud isa püüdeist ellu jäi, isa tappis ja emaga magas. Küsime Oidipuse ema ja isa nimesid.

SPORT

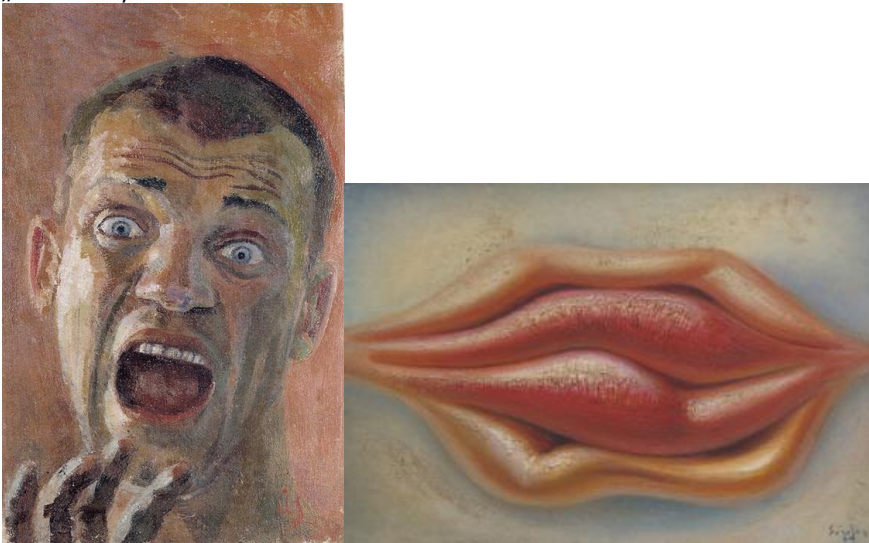
6. Viimastel aastatel on Euroopa jalgpallis näidanud väga tugevaid esitusi Saksamaa Bundesliga klubid. Ühe peamise edu põhjusena on välja toodud Bundesliga karmid nõuded klubide majandustegevuse üle, tasemel noortesüsteemi olemasolu ning nn „50+1 reegli“ rakendumise. Viimane tähendab, et klubist peab kuuluma üle 50% klubi ametlikele liikmetele ehk fännidele. Nii soovitakse vältida mitmetele teistele Euroopa klubidele saatuslikuks saanud rikaste äriimeeste projektipõhiseid avantüüre, kus rahasüstide abil suured võidud tulemata jäid ning seejärel klubid majanduslikult kokku kukkusid. 50+1 reeglile on lubatud Bundesligas ainult kaks erandit, sest traditsiooniliselt on kaks vana suurklubi kuulunud loomisest peale tuntud Saksamaa kompaniidele, kellest üks tegutseb farmaatsia, teine autotööstuse valdkonnas. Nimetage need klubid.
7. Kuidas nimetatakse jalgpallis kasutatavat isehaihtuvat vahtu (toote nimi), mis sai eriti tuntuks viimasel MMil Brasiilias? Nimetus tuleneb mängusituatsioonist, kus seda kasutatakse. Vaht sisaldab vett, butaani, looduslikke õlisid ja pindaktiivseid aineid. Arendatud Argentiina ettevõtja Pablo Silva poolt.
8. Kes on pildidel olev Eesti kergejõustiklane, Eesti rekordi omanik 400m tõkkejooksus (aastast 2013), 2014. aasta EMI 24.?

9. Jaapani statistika keskagentuuri andmetel oli 2009. aastal populaarsuselt spordialadest kolmandal kohal sumo, teisel kohal jalgpall. Mis oli esimesel kohal ja ilmselt on praegugi, alates juba 1996. aastast?
10. Mis bänd?

VARIA

11. Tartu vana kaubamaja hoone lammutamise eel eemaldati suurte tükkidena endise restorani „Tarvas“ seinalt Elmar Kitse maalitud suurejooneline pannoo. Pannoo valmistamisel kanti seinale mitu erinevat värvi krohvikihiti ning hiljem kraabiti soovitud kujutis vajalikku värvi kihini välja. Kuidas nimetatakse sellist maalitehnikat?
12. AHAA keskuses on välja pandud osa unikaalsest anatoomia ja meditsiinalasest kollektsioonist, millele pani aluse TÜ omaaegne meditsiiniprofessor 1890. aastal. Esemeid – preparaate, meditsiiniriistu, röntgenpilte jne on kogus mitu tuhat. Kes oli see 1841. aastal Saksamaal sündinud ja 1917. aastal Tartus surnud anatoomia professor, kelle nime järgi kollektsioon tuntud on?
13. Kes on nende maalide autor? Üks neist on autoportree GULAGi ajast 1954, teine, „Huuled“, aastast 1964.

14. Rahvakeeles leidub saunas toimuvate tegevuste kohta mitmesuguseid termineid. Näiteks leilima, vihtuma või kümmeldama on kõik üsnagi arusaadavad. Saareste toob oma "Eesti keele mõistelises sõnaraamatus" saunaga seotud mõistete hulgas ära Rõngu kandis kasutatud sõna **hiberdama**. Millist tegevust kirjeldab sõna **hiberdama**?
15. See 1931 sündinud ja 1984 surnud Eesti ajakirjanik kirjutas ajakirjas "Pikker" följetone. Tema tegelastest tulevad meelde kodanik Männike, Aleksander Suur ja sm. Tsäbovõitra. J. Peegel iseloomustab tema loomingut nii: "... on eesti nõukogude följetoni rikastanud oma stiiliga. Sii kuulub näiteks julge liialdus kuni groteskini ("Aga juba esimese kahe nädalaga jõudis Mihkel kursuste juhendaja nii ära ehmatada, et see põgenes Pamiiri mägedesse lambakarjuseks. Tal pidi siinamaani langetõbi peale tulema, kui ta Eestimaa poole vaatab, ja Hansumardi Mihkli nimi tegevat lambadki nii metsikuks kui hundid") ja totra paroodiani (see on näiteks Tsäbovõitra kaebuste koomika põhivõte: "Siis võime vaadata lootusrikkalt ning täis usku ning liikuda ehk rohkemgi veel!"). Kes on see omaaegne eesti ajakirjanik?

LOODUS

16. Põhja-Eestis "meigas", Läänesaartel "utt", Lõuna-Eestis "(h)ütt". Need on levinumad rahvapärased nimed linnule, kes eesti kirjakeeles on saanud hoopis teise nimetuse. Millise?
17. Üks okaspuuperekond sai praeguse eestikeelse nimetuse mari keelest. Eesti keelde laenati see 1920. aastail. Nimelt kasvab üks selle perekonna liike ka Marimaal ja seal on tal oma nimetus. Häälkuliselt kohandatud kujul on see siis nüüd kasutusel ka eesti keeles. Mis puu?
18. Kaks Eesti pärismaist puuliiki, mis kuuluvad ühte ja samasse perekonda, on omavahel nõnda sarnased, et on segadusse ajanud ka põlispuude registreerijaid. Kindel vahetegemine käib viljade järgi, neid aga ei leidu igal aastaajal. Igatahes kasvab ühte või teise liiki kuuluv kõige jämedam Eestis teadaolev puu Saarniite (Sarnito) talu juures Saartõ külas Vastselliina kihelkonnas (rinnaümberrõõm 2011. aastal 652 cm). Millised on need 2 sarnast puuliiki?
19. Millist söögitaime nimetati Paistus ja Tarvastus vanasti **tiladeks** või **toladeks**?
20. See lilleperekond kuulub maavitsaliste sugukonda, nagu ka tomat, kartul ja tubakas. Tegelikult on taim tubakaga nii sarnane, et kui kuulus prantsuse teadlane Lamarck 1793. a. esimest selle perekonna liiki kirjeldas, siis paigutas ta tema hoopis tubaka (Nicotiana) perekonda. 1803. a. lõi prantsuse botaanik Jussieu juba uue perekonna ja võttis tarvitusele tänapäevani kehtiva nimetuse; ent seegi pärineb ühest tupii-guaranii indiaanlaste sõnast, mis tähendab tubakat. Sarnaselt tubakaga on lillel pika kitsa putkega õied, nii et neid saavad tolmeldada imilondiga liblikad või pika keelega koolibrid. Lehed on terveservalised, taim on kaetud näärmekarvadega. Alates XIX sajandi keskpaigast on Euroopas kultiveeritud selle perekonna looduslikest liikidest aretatud hübriide. Eestis on nad ühed populaarsemad üheaastased peenra-, rõdu- ja amplililled, mis õitsevad külmade tulekuni. Sortide mitmekesisus tundub lõputu. On olemas püstiseid ja rippuvaid, liht- ja täidisõielisi, lõhnatute ja lõhnavate, ühe- ja mitmevärviliste õitega sorte. Värvid: valge, roosa, punane, lilla, oranž... Mis lill?

KIRJANDUS

21. Kes on see pildil olev 1955. aastal sündinud, üks tuntuimatest kaasaegsetest vene kirjanikest? Eesti keeles on avaldatud tema romaanid "Sinine pekk", "Opritšniku päev", "Suhkrust Kreml" ja "Tuisk". Tema raamatud sisaldavad ulmet, ühiskonnakriitikat ja satiiri kaasaegse Vene ühiskonna ja kiriku kohta ning need on pälvinud tunnustuse kõrval ka vastuseisu. Vähemalt kaks korda on korraldatud Moskvas tema teoste hävitamise aktsioone, põletamise ja WC-potti uputamise läbi. Praegu kuulub see kirjanik nende kultuuritegelaste hulka, kes vastustavad Venemaa poolt Krimmi annekteerimist ja Ukraina vastast tegevust.

22. Saksa keskaegses kirjanduses on tähtsal kohal lugulaulud Berni Dietrichist. See tegelane esineb ka "Nibelungide laulus". Tema ajalooliseks prototüübiks on idagootide kuningas Theoderich (451 või 454 - 526). Milline tänapäeva linn aga peitub saksakeelse nime "Bern" taga?
23. Eduard Vilde raamatute tuntumaid tegelasi on Juhan Leinberg, elust võetud tegelane, kes elas 1812-1885. Kõik me teame teda prohvet Maltsvetina. Ühes oma jutustuses ("Salasidemed") on Vildel üheks peategelaseks Anton Maikov, mõisarentnik, kes "on oma rikkuse - enne seda oli ta Viljandimaal ... - kõik ise teeninud, "palehigis", nagu ta sagedasti kinnitab, ehk küll ... tavaliselt suurt higistamist ei nõua." Millist ametit pidasid nii Leinberg kui ka Maikov enne prohveti ja mõisarentniku ametit?
24. Loeme pisut kirjandust. "Ma mäletan, kõige merel loksumise lisaks sõitsime ju mu poisipõlve läbi igal sügisel, septembris, korra isa lootsipaadil Naissaarest Aksi, vanatädi sünnipäevale, isa või hiljem onu Frans, ja ema ja August, ja mõnikord tüdrukud ka. Mina olin suuremast peast juba täie soodimehe eest kaasas. Kuni oma õnnetuseni." Kellest räägib see tekst?
25. Dante Alighieri (1265-1321) teostest on eesti keelde tõlgitud "Jumaliku komöödia" I osa "Põrgu" ja naise tunnetest jutustav "Fiammeta eleeogia". Teatavasti rändab autor "Põrgu" alguses sünges metsas ja püüab sealt välja pääseda. Selle käigus kohtub ta kolme loomaga, kes vastavalt keskaja mõtteviisile sümboliseerivad allegooriliselt himurust, kõrkust ja aplust. Küsime, millised on need kolm looma, keda võime näha pea igas loomaaias?

GEOGRAAFIA

26. Franche-Comté provints liideti Prantsusmaaga alles 1678. aastal, kui ta eraldati Habsburgide valdustest. Ometi on provintsi kunagises pealinnas sündinud mitmed nimekad prantslased: utopistlik sotsialist Charles Fourier, romantikutest kirjanikud Charles Nodier ja Victor Hugo, anarhismiteoreetik Perre-Josephe Proudhon ja filmipioneeridest vennad Lumière' id. 2008. a. oli linnas ligikaudu 117 600 elanikku. Mis linn?
27. Seda Istanbuli piirkonda asustasid traditsiooniliselt kreeklased. Neist tulid paljud Valahhia ja Moldaavia vojevoodid ning Türgi Euroopa osa provintside kubernerid ja ametnikud. Piirkonna nime järgi said siit pärit ametnikud ja haldurid ka nime. Tänapäeval on kõnealune piirkond Konstantinoopoli oikumeenilise patriarhaadi keskus. Küsime nii selle piirkonna kui ka selle piirkonna elanike omaaegset hüüdnime.
28. Mis objekt see on ja kus asub?

29. Üks omaaegseid tuntud ärimehi jättis oma jälje Tartu linnamaastikku tänaseni. Tema esimene pagariäri algas 1908 Aleksandri 7, hiljem laienes see aadressile Riia 9/11 ja Kuussaarde. Kuulsaks said tema mesikoogid, mida veeti koguni Austraaliasse. Neidsamu mesikooke peeti 1930. aastail koguni Tartu spetsieteediks. Peremehe nimeline kohvik on leidnud ka kirjanduslikku kajastust J. Krossi "Mesmeri ringis". Paraku läks äri 1940 pankrotti ja ärimees ise suri 1965 Tartus. Kohviku ja pagaritöökoja hooned hävisid II maailmasõjas. Tänapäeval tunneme tema lapselapsi, kellest üks tegutseb näitleja, teine aga klaasikunstnikuna. Kes?
30. Kaardil näidatud piirkond kuulub Tjumeni oblasti alla, kuid sel on ka oma administratiivkeskus. 750 000 ruutkilomeetri suurusel maalahmakal elab umbes sama palju inimesi kui Tallinnas koos eeslinnadega. Hõredast asustusest hoolimata on see ala idanaabrile elutähtis: siin toodetakse üle 90% Venemaa maagaasist. Küsime administratiivüksuse nime ja pealinna.

AJALUGU

31. See pühak (pildil) suri 287 Šveitsis Agaunumis. Ta sündis ja kasvas Teebas, tegi karjääri ja jõudis Teeba leegioni juhi kohani. Paraku tekkis mehel konflikt keiser Maximianusega, kui viimane nõudis ohverdamist paganlikele jumalatele ja keisri austamist. Konflikt ägenes ja leegioni detsimeerimine päädis kogu järelejäänud seltskonna hukkamisega. Tänapäeval nimetatakse kohta, kus see verine episood toimus, Saint Maurice-en-Valais. Vapper pealik kuulutati hiljem pühakuks ja temast sai Püha Rooma keisrite kaitsepühak. Tema mõõka ja kannuseid kasutati kuni 1916. aastani Austria-Ungari keisrite kroonimiseks. Oma jälg on sellel pühakul Eestiski: üks keskaegne vennaskond austas teda oma kaitsepühakuna ja üks maakirik on tema kaitse all. Tallinnast jääb see 91 km ja Tartust 133 km kaugusele. Hoone rajati 15. sajandil. Mis pühakust ja kirikust on juttu?

32. Televisioonist on juba pikemat aega olnud võimalus jälgida Türgi seriaali ühest tuntumast sultanist Suleiman Toredast (elas 1520-1566). Tema isa elas 1465-1520 ja sai tuntuks hüüdnime Kindel või ka Karm all. Tema ajal vallutati Egiptus ja valitseja võttis endale kaliifi tiitli. 1517 andis Meka šerif talle *Khâdim ül Haramain ish Sharifain* 'i tiitli. Sündis see valitseja Amasyas. Troonile tuli ta oma isa troonilt tõukamise läbi 1512. Surm tabas teda Ungari vastase kampaania ettevalmistamise käigus. Kes oli see valitseja?

33. Saja aasta eest alanud I maailmasõjas osales ligikaudu 100 tuhat Eestist värvatud sõjaväelast, kellest hukkus üle 10 tuhande. Hukkunuid oli väga palju sõja esimestel kuudel, sest suur osa neist mobiliseeriti Vene 2. armee koosseisus olnud 1. armeekorpusesse. Vene 2. armee hävis juba 1914. aasta 26. – 30. augustil peetud lahingus, kus eri andmetel hukkus, sai haavata ja langes vangi 60 tuhat sõdurit (venelased eelistavad seda arvu) või 125 tuhat sõdurit (sakslaste eelistus). Mis nime all tuntakse seda lahingut?

34. Mis aastal:

- Alfred Nobel patenteeris dünamiidi,
- ilmus Karl Marxi „Kapital”,
- sündis Marie Sklodowska-Curie,
- Venemaa müüs Alaska 7,2 miljoni dollari eest Ameerika Ühendriikidele,
- toimus J. Straussi valsi „Ilusal sinisel Doonaul” esmaettekanne?

35. Villem Reiman on enamasti tuntud kirikuõpetajana. Siiski on tal tähtis roll ka Eesti ühiskondliku elu kujundamisel 20. sajandi algul. Nüüdseks on kordustrukina ilmunud ka tema ülevaade Eesti ajaloost (“Eesti ajalugu”). Tänapäeva inimesele harjumatu keel võib muuta raamatu lugemise pisut keeruliseks. Muinasaja ühiskonnast ja maaharimisest rääkides kasutab Reiman mõistet “vediksed”. Kes on *vediksed*?

MUUSIKA, FILM

36. Juhan Liivi luuletust "Ta lendab mesipuu poole" on viisistanud kaks heliloojat. Nimetage mõlemad!
37. Kes on see filminäitleja, kes siin järjest poseerib Dali, Warholi, Hemingway ja Lennonina (fotograaf on Sandro Miller)? Seerias oli pilte veel hulga rohkem.

38. Eesti kinodeski jooksis see 15. juuniks 2014 ainuüksi USA-s 59 051 486 dollarit kogunud film. Lugu põhineb Stefan Zweigi teostel ja peaosades võis näha Ralph Fiennes´i ja Tony Revolori. Kõrvalosades võis näha ka Jude Law´d ja Harvey Keitelit. Filmiti seda lugu Karlovy Varys ja Jelení skokis, aga ka mitmel pool Saksimaal. Tegevus toimub Zubrovkas ja keerleb ühe hotelli ümber. Oma rolli mängis filmis kuulus maal "Poiss õunaga", mis varastati. Mis filmist on jutt?
39. "See rõõmus jällenägemine "kodumaa pinna pial" tuleb varemini, kui oodati. Juba teisel päeval pärast kirja sammub sirge noormees vaksalist Ülesoo poole. Ta astub ruttu ja rõõmsalt, nagu inimene kunagi, kes kodunt kaua on ära olnud ja nüüd armsa kodukoha poole tõttab. [-] Sumadani ja pakid on noormees vaksalisse jätnud, praegu on tal kaasas ainult ratsapiits, millega ta käies õhus vibutab ja aeg-ajalt oma ratsasaabaste sääri peksab, nagu sunniks ta end seega kiiremale käigule." Kõik tunnevad kindlasti esitatud lõigus ära O. Lutsu "Suve". Kindlasti tuleb paljudele silme ette ka stseen samanimelisest filmist. Küsime aga hoopis seda, millises raudteejaamas filmiti kõnealune stseen?
40. See muusikapala on saanud muusikaliseks peateemaks Stanley Kubrick'u filmis „A Clockwork Orange.” Sama helilooja muusikat mängitakse tänavu ka "Vanemuises" ("Suveöö unenägu"). Küsime heliloojat.

VASTUSED

1. soometumine e finlandiseerumine
2. kommunistid ja nende kaasajooksikud
3. Ernesto Che Guevara
4. Juku-Kalle Raid
5. Laios ja Iokaste

6. Leverkuseni Bayer (Bayer AG), VfL Wolfsburg (Volkswagen).
7. 9-15 Fairplay
8. Maris Mägi
9. pesapall
10. Laibach („Americana“)

11. sgrafiito (kuivmaalitehnika)
12. August Rauber
13. Ülo Sooster (1924 – 1970)
14. pärast leilisaamist ja vihtlemist laval lamama
15. Harri Lehiste

16. kaelustuvi
17. nulg
18. künnapuu, (harilik) jalakas
19. kartul
20. petuunia

21. Vladimir Sorokin
22. Verona
23. kõrtsmik
24. Bernhard Schmidt
25. panter (himurus), lõvi (kõrkus) ja hunt (aplus)

26. Besançon
27. Fener/Phanari, fanarioodid
28. Läti rahvusraamatukogu Riias
29. Johan Lill
30. Jamali-Neenetsi autonoomne ringkond, Salehard

31. Püha Mauritius, Haljala kirik
32. Selim I
33. Tannenbergi lahing
34. 1867
35. veised ja veoloomad

36. Miina Härma, Peep Sarapik
37. John Malkovich
38. The Grand Budapest Hotel
39. Kaarepere raudteejaam
40. Henry Purcell („Music for the Funeral of Queen Mary“)